

www.jollibread.com

© Del text: 2020, Francesc Puigpelat

© D'aquesta edició:

2021, Santillana Infantil y Juvenil, S. L. i Grup Promotor, S. L.

Carrer de les Ciències, 73 (Districte econòmic Plaça d'Europa)

08908 L'Hospitalet de Llobregat

Telèfon: 93 230 36 00

ISBN: 978-84-16661-91-6

Dipòsit legal: M-76-2021

Printed in Spain – Impres a Espanya

Primera edició: març de 2021

Directora de la col·lecció:

Maite Malagón

Editora executiva:

Yolanda Caja

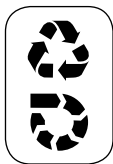
Direcció d'art:

José Crespo i Rosa Marín

Projecte gràfic:

Marisol del Burgo, Rubén Chumillas, Julia Ortega,

Álvaro Recuenco i Laura Ruiz

Les matèries primeres utilitzades
en la fabricació d'aquest llibre són reciclables
i compleixen àmpliament la normativa
europea de sostenibilitat, economia circular
i gestió energètica.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització
dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. Si en necessiteu
fotocopiar o escanejar algun fragment, adreceu-vos a CEDRO
(Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org).

El collar blau de Sidi Ifni

Francesc Puigpelat

Il·lustració de la coberta de Nader Sharaf

jollibre

Els veïns marroquins

Aquesta història va començar quan una família de marroquins, els Belauí, es va mudar al meu bloc de pisos al barri de Bona Vista de Castelló. Els veïns van començar a malparlar dels nous llogaters, basant-se en prejudicis amb escassa relació amb la realitat. Els meus pares es van afegir a les enraonies. Mon germà, l'Isaac, amb els seus amic, no es tallava a l'hora de criticar-los. I els companys d'institut evitaven sempre que els era possible de tractar amb els nouvinguts.

Tot plegat pot considerar-se més o menys habitual. Milers de llars del país han experimentat el que és la immigració en els darrers anys. I, si és tan corrent, per què caldria escriure un llibre sobre el tema? Respondré: perquè, en el cas que m'ocupa, l'arribada d'aquesta família marroquina va ser el detonant perquè descobrí una altra història més

original i inesperada: les aventures del meu avi Francesc a la guerra de Sidi Ifni del 1958. Seixanta anys més tard, el 2018, he tornat a Sidi Ifni, província del sud del Marroc, rere la pista de l'avi, i els descobriments que hi he fet, tot d'una, han canviat la mentalitat de la meva família.

8 Escric aquestes pàgines al meu portàtil. Tinc al costat un collaret blau, molt bonic: plata berber amb petits safirs, topazis i lapislàtzuli incrustats. La història que explicaré es podria sintetitzar potser amb les tribulacions d'aquest collaret, des que va ser forjat per un artesà marroquí el 1958 fins que jo me'l vaig posar per primer cop un dia de la primavera del 2018. Seixanta anys d'anades i vingudes: espero que tenir-lo davant dels ulls m'ajudarà a mantenir la concentració i explicar aquesta narració d'una manera àgil i coherent.

Així que començaré pel principi. Em presento: em dic Paula Prats, tinc 17 anys i visc a Castelló de la Plana. Ma mare, la Carme Díaz, és mestra i treballa en una escola de la barriada dels Rosers. Mon pare, el Manuel Prats, és propietari d'una petita empresa familiar, dedicada a la construcció i les reformes. Completaven la llar un germà gran,

l'Isaac, que treballa amb el pare, i l'avi patern, el Francesc Prats.

La meva família no és rica, però sí benestant, i vivim en un barri on a penes han arribat immigrants els darrers anys. Per això va ser una gran sorpresa descobrir que, un dia de febrer, al pis de davant del replà, va començar a instal·lar-s'hi una família de marroquins. El primer a manifestar una opinió va ser l'Isaac:

9

—Quin fàstic! Haurem de creuar-nos amb moros a l'escala...

Ni el pare ni la mare no van replicar a l'exabrupte, i ja se sap que el silenci pot ser interpretat, almenys parcialment, com a assentiment. I jo? Em va sobtar la vehemència amb la qual Isaac va pronunciar aquelles paraules, però no puc dir que hi estigués en desacord.

Les setmanes següents ens vam anar assabentant de detalls sobre els nous veïns, sempre de forma indirecta, a través de xiuxiuejos i enraonies, perquè no parlàvem amb ells, tret de mots formals de salutació en creuar-nos a l'escala. El seu cognom era Belauí. El pare, l'Abdel, treballava com a aparellador en una empresa de construcció amb seu a

València, però havia estat destinat temporalment a Castelló. De la mare se sabia que comprava cuscús al supermercat de la cantonada i que impartia classes de francès en una acadèmia del barri. Tenien dos fills de tretze i quinze anys, el Hicham i el Said, i una filla de disset, la Halima, que duia els cabells coberts pel hijab, el vel islàmic.

10 La Halima estudiava primer de Batxillerat, com jo, i assistia a classes al meu institut, que era en realitat una escola concertada. Els seus primers dies no van ser fàcils, perquè els altres alumnes, en general, la miraven amb suspicàcia i l'evitaven. La Halima era una novetat: a les escoles privades de Castelló no és habitual trobar-hi alumnes marroquins. El mateix succeïa al meu barri. Tot i que en altres zones de Castelló era corrent veure joves del nord d'Àfrica, al meu era estrany, i el hijab de la Halima creava una barrera molt patent. La Teresa, una de les meves millors amigues, em va dir un dia:

—Has vist aquesta Halima? Es posa mocador al cap només per molestar. Com si volgués dir-nos: «Veieu? Soc musulmana. Vinc al vostre país, ho continuo sent, no m'hi adapto i, a sobre, ho reivindicó».

—No exageres una mica?

—En absolut —va exclamar la Teresa—. Vinga, Paula: no fotis que estàs de part d'aquests moros?

—No, no —vaig respondre.

I em vaig apressar a mostrar-me d'acord amb ella. Només faltaria! L'actitud general cap a la Halima era tan hostil que, si hagués gosat ser comprensiva, m'hauria convertit en una marginada.

11

A les habituals burles xenòfobes, alguns nois hi van afegir comentaris masclistes. Per exemple:

—No és lletja, aquesta noia. Llàstima que sigui mora.

—Seria maca, si no fos per aquest horrible mocador.

—Si vestís normal, fins i tot seria bonica.

Val la pena seguir l'enumeració? Fins i tot mon germà Isaac va formular un parell de vegades comentaris enverinats d'aquesta mena i em vaig veure forçada a somriure.

La Halima s'adonava de les enraonies que generava, però no es donava per al·ludida i era discreta. En poc temps, va reeixir d'establir bones relacions amb els professors, que s'adonaven de la situació i intentaven ajudar-la. A més, era molt bona

estudiant: tothom es va quedar meravellat quan als parcials de Matemàtiques i Física va obtenir un 9,5 i un 9,75, respectivament. És curiós: el prejudici negatiu contra ella, no només no va desaparèixer, sinó que es va incrementar com a conseqüència de l'enveja. Al barri i al bloc, tothom criticava els nous veïns. Un dia, vaig sentir una senyora que xiuxiuejava a una amiga:

—Diuen que els han vist a la mesquita del carrer Forcall.

—De debò?

—Sí. Tota la família. Amb els nens.

—Déu meu!

Es tractava d'una mesquita on, anys enrere, hi havia hagut aldarulls. Jo recordava haver-hi passat de petita i m'havia quedat impactada, en negatiu, veient la gent gran amb gel·labes marrons, els joves amb barbes llargues i les noies cobertes amb el hijab.

Un dia, el pare em va explicar per què detestava els nostres nous veïns:

—Abans que arribessin aquests moros, el negoci rutllava. Tenia deu empleats a l'empresa, guanyàvem uns bons calerons i estàvem contents.

Quan va començar l'allau de marroquins, van portar amb ells la feina il·legal i les tarifes barates. Van ocupar els llocs de treball de la gent de Castelló cobrant menys, i moltes persones van acabar a l'atur. Fa deu anys tenia deu empleats, ara me'n queden tres. Et sembla prou motiu per menysprear-los?

Jo vaig apuntar, tímidament:

—Però, en tenen la culpa?

—És clar! I saps què és el pitjor? Que després s'apropien de tots els ajuts i les subvencions. La gent necessitada de Castelló ho ha perdut tot perquè ells acumulen els diners...

No cal dir que l'Isaac coincidia plenament amb aquestes valoracions que, d'altra banda, no tenen res de particular: són moneda comuna a tots els barris de ciutats que han rebut immigració. Al final del discurs, el pare va amollar un argument molt divulgat i, en aparença, innocent, que és la gran excusa dels racistes per afirmar que no són racistes:

—Jo no tinc res contra els moros. Però que es quedin a casa. Ells a casa seva i nosaltres a casa nostra, no?

Quina era la meva postura en aquesta qüestió? Només tenia disset anys, era influenciable i estava envoltada de gent amb forts prejudicis contra els marroquins. Semblava inevitable, doncs, que em mimetitzés i adoptés la manera de pensar de tothom.

14 He escrit tothom? M'equivocava: aquest estat d'opinió generalitzat tenia una excepció, l'avi Francesc. A ell li agradaven els veïns marroquins i no se n'amagava.

Sovint s'embranchava en discussions amb el pare i l'Isaac, en què solia vèncer amb facilitat, gràcies a un detall: l'avi coneixia bé el Marroc, mentre el pare només formulava tòpics inconsistents. Una nit, després d'una llarga polèmica, l'avi va dir:

—Hauries de viatjar al Marroc, abans de pontificar.

—Ni ho somiïs —va respondre l'Isaac—. Tot és brut i està atrotinat.

—A més —va afegir el pare—, alguns amics hi han anat i diuen que són uns pesats i, a la mínima, t'ensarronen. Sempre estan regatejant als mercats per vendre una tetera o una catifa al triple del preu real...

—Els teus amics —va replicar l'avi—no s'han molestat a conèixer la gent. Es limiten a exercir de turistes. Però jo conec el país...

—De debò? —va respondre l'Isaac, amb ironia.

—Hi vaig viure com a soldat entre el 1957 i el 1958. A Sidi Ifni. Sabeu on queda? Al sud, a la vora del Sàhara i a la riba de l'Atlàntic. I quan hi vaig anar no hi havia vols xàrter, ni operadors turístics, ni res. Ah! Si sabéssiu les aventures que vaig viure a Sidi Ifni...

—Ah! Una altra vegada les batalletes —va tallar el pare.

I l'Isaac ho va reblar:

—No ens expliquis més batalletes, avi.

Era la conclusió habitual d'aquesta mena de converses: l'esment de les «batalletes». L'avi s'empipava i es tancava a l'habitació, mentre mon pare i mon germà feien broma.

Més tard em vaig adonar d'un detall anòmal: el pare i l'Isaac es queixaven que l'avi els contés sempre les mateixes «batalletes», però cap dels dos no s'havia pres mai la molèstia d'escoltar-les.

L'amazic i el hijab

16 A l'avi Francesc li agradava baixar al parc els caps de setmana i jo em sentia a gust acompanyant-lo. Normalment sèiem en un banc, l'avi donava menjar als coloms, xerràvem una estona i després fèiem l'aperitiu en una terrassa. Als vuitanta anys, gaudia d'una salut excel·lent i, ignorant les prohibicions dels metges, prenia cerveses i martinis blancs.

Un diumenge, els nostres veïns, els Belauí, van passar davant del banc, van saludar de manera molt formal i van seure vora una font. Fins aquell moment, la relació mai no havia anat més enllà de l'hola i l'adéu. El Hicham i el Said van començar a jugar a pilota, a córrer i a discutir. Vaig notar que l'avi es tibava i escoltava amb cura. I, de cop i volta, va exclamar:

—És increïble! Fantàstic!

—El què?

—Aquests nois parlen en amazic del sud.

No entenia res i vaig repetir:

—Ama... què?

—Amazic és el nom de la llengua berber que es parla al Marroc.

—Però, al Marroc no es parla àrab? I francès...?

—Cert. Però l'àrab és una llengua importada d'Aràbia, com diu el seu nom. Pel que fa al francès, és una simple llengua colonial, totalment estrangera. La llengua original del Marroc, que encara utilitza bona part de la població, és l'amazic.

—I els nois parlen ama... zic?

—El dialecte del sud. Jo en vaig aprendre una mica durant la meva estada a Sidi Ifni. Vejam...

L'avi es va incorporar i va pronunciar unes paraules incomprensibles. El Hicham i el Said es van aturar en sec, van mirar l'avi i van respondre. Després d'un breu diàleg, els noiets van córrer cap als seus pares.

Mentrestant, l'avi va dir:

—Anem a parlar amb els veïns.

—Però... per què?

—Els nois m’han dit que són originaris de Sidi Ifni. Quina casualitat! Som-hi...

L’avi es va plantar davant del senyor Abdel Beloui i el va saludar en amazic. Beloui va respondre en la mateixa llengua, amb un somriure, i, amb un gest, ens va convidar a seure. L’avi va intercanviar algunes frases més i, finalment, va canviar:

18 —Em sap greu, però el meu amazic no dona per a més. Canviem de llengua?

—Per descomptat —va contestar Beloui, rient—. Però té bon accent, senyor Prats.

—Això em deien. El problema és que no parlava ni escoltava l’amazic d’ençà de fa seixanta anys. El tinc molt oblidat.

—I on el va aprendre?

—Durant el servei militar. Vaig ser a Sidi Ifni entre el 1957 i el 1958.

L’Abdel Beloui va arrufar les celles i va contestar:

—Van ser els anys de la guerra, oi?

—Exacte. La recorda, vostè?

—No, no —va replicar Beloui—. Jo ni tan sols havia nascut. Soc del 1967. Però de petit sempre vaig sentir contar històries sobre aquella guerra. Mon pare hi va participar.

—Quins records! —va sospirar l’avi—. El *Barco* segueix al seu lloc, mirant a la platja?

Un breu incís: el *Barco* és el nom amb què a Sidi Ifni es coneix un curiós edifici que acaba en una façana semicircular, com la popa d’un vaixell. Tots els turistes (i jo, un mesos després, esdevindria una turista!) es queden fascinats en veure’l.

—Sí, encara hi és —va dir Belai—. Fa uns anys el van restaurar i emblanquinar. Ara sembla nou.

—I el cinema Avenida?

—El local encara existeix i està restaurat...

L’avi va continuar xerrant una bona estona de coses que jo ignorava. Suposo que per a ell era excitant, però per a mi resultava avorrit i una mica incòmode, perquè romania silenciosa i exposada a les mirades dels altres membres de la família Belai: la mare, els dos nois i la Halima, la companya d’estudis amb qui mai no havia intercanviat paraula. A la fi, ella va trencar el gel.

—Ens hem vist a l’institut, oi? A primer de Batxillerat...

—Sí.

—Em dic Halima. I tu?

—Paula.

—El teu avi és molt simpàtic.

—Sí. És sociable i s'avé amb tothom.

Em vaig mossegar els llavis, desconcertada. En definir l'avi, m'havia definit també a mi mateixa, en negatiu: ni era sociable ni m'avenia amb tothom, i menys amb marroquins. La Halima ho va percebre i va encetar un tema de conversa neutre.

20

—Has estat alguna vegada a Sidi Ifni?

—No.

—I al Marroc?

—Tampoc.

—El teu avi podria portar-t'hi. Se'l veu entusiasmada. I la història d'aquesta guerra de Sidi Ifni sembla curiosa. Saps què va passar?

—La veritat és que no —vaig respondre—. Sempre prova de parlar-ne, però mai no li deixem explicar-nos-la.

—A mi em passa el mateix —va dir la Halima, rient—. Quan l'avi vol contar-me quelcom, la resposta és sempre la mateixa: un altre dia, que ara tinc pressa. Suposo que és típic dels joves no fer cas als grans.

Em vaig adonar de com n'era, de llesta, la Halima. Perquè dues persones s'aproximin i adqui-

reixin confiança cal trobar un territori comú, un tema en què identificar-se, un fet respecte al qual puguin exclamar: «Pensem exactament el mateix!» La relació amb els avis respectius era perfecta per començar a construir una amistat.

—Tens raó —vaig dir—. Cada cop que l'avi comença a enraonar, el pare i l'Isaac remuguen i li etziben: «Prou batalletes»...

—«Batalletes»? En dieu així?

—Sí.

—En amazic, fem servir una altra paraula per expressar el mateix: *afablat*.

—*Afablat*? I què vol dir?

—Podia traduir-se com a «rotllo» o «llauna». A l'avi li diem: no ens expliquis *afablat*...

—I us fa cas?

—Quin remei! Tanmateix, sovint penso que ens comportem malament amb la gent gran. I em pregunto si, quan siguem vells, no ens penedirem de no haver escoltat els seus *afablat*.

—Doncs ja ho saps —vaig suggerir—. Pregunta.

—No puc —va replicar la Halima—. L'avi va morir fa més de deu anys, i amb ell van desaparèixer per sempre un munt de records i vivènci-

es únics. Eren la seva experiència vital, i ja no hi són...

La Halima va mirar de reüll l'avi Francesc i va restar pensativa uns instants.

—Crec que entenc el que vols dir —vaig murmurar.

—Jo no he dit res.

22

—No cal. Ets molt expressiva.

—I què creus que vull dir-te?

—Que aprofiti que l'avi és viu encara per gaudir de les seves «batalletes». És així?

La Halima va afirmar amb el cap, mentre el senyor Belauí donava per finalitzada la conversa amb l'avi.

—Ha estat un plaer conèixer-lo, senyor Prats —va dir el pare de la Halima—. Però és hora de dinar i hem de marxar...

—Només faltaria...

—Diumenge que ve podem continuar aquesta conversa tan interessant. Adéu!

La Halima em va mirar directament als ulls i va murmurar:

—Adéu.

I vaig respondre:

—Adéu.

De tornada a casa, l'avi em va explicar algunes curiositats dels veïns. Ja al portal, em va dir:

—Són molt bona gent.

—Sí.

—I la noia sembla simpàtica. Com es diu?

—Halima.

—Halima... Un nom bonic. Espero que esdevinguieu bones amigues.

23

L'avi va pronunciar la darrera frase en un to estrany, on es barrejaven la dolçor i el desafiament. Era conscient que la família Belauí vivia en la marginalitat i ningú no hi volia tractes. També sabia que jo estava atrapada en la mateixa teranyina de prejudicis que el pare i l'Isaac. Seria capaç de revoltar-me? Sabria reivindicar un criteri propi?

Dilluns, en arribar a l'institut, vaig saludar tímidament la Halima, però no vaig entaular-hi conversa. A la sortida, ella va venir al meu armariet.

—Hola, Paula.

Teníem al voltant companys de classe. Alguns ens miraven amb perplexitat.

—Hola, Halima —vaig murmurar.

—Vols que tornem plegades a casa?

Vaig dubtar. La Halima m'havia posat en la més incòmoda de les posicions: la d'haver de triar. La major part de la gent es passa la vida evitant fer eleccions transcendents, per manca de confiança i d'energia. La majoria prefereix dur una vida grisa i tranquil·la, evitant compromisos i confonent-se amb la mediocritat ambiental.

24

Però la Halima m'havia posat un mirall davant la cara i ja no podia fugir d'estudi. Calia triar la imatge que em tornaria el mirall: la d'una noia covarda que rebutja l'amistat d'una companya pel sol fet que és marroquina, o la d'una xiqueta amb personalitat i criteri propi, capaç de fer front a crítiques malintencionades.

La Halima entenia el problema i va esperar uns segons, amb una rialla als llavis. Finalment, li vaig tornar la rialla i vaig dir:

—Bona idea!

Vam recórrer el passadís i vam sortir sense que ningú ens saludés.

—Has parlat més amb el teu avi?

—No he tingut gaire temps, des d'ahir.

Es va fer un silenci incòmode i, finalment, la Halima em va etzibar:

—T'agrada el meu hijab?

—El teu... què?

—El mocador del cap. No ho sabies, que es diu hijab?

—No.

—I t'agrada?

Estava una mica desconcertada davant la seva insistència i vaig respondre:

—Sí... Té un color bonic. Fúcsia.

—Però tu no en portaries, oi?

Agafada a contrapeu, vaig quedar-me en silenci. La Halima va somriure:

—No et posis a la defensiva. Si hem de ser amigues, comencem per ser sinceres. El hijab no t'agrada, oi?

—No.

—Per què?

—Perquè m'agrada que els meus cabells llueixin.

—I res més?

—Bé... Suposo que perquè considero que és un signe extern de ser musulmà. I jo no soc musulmana.

—Et molesta que jo el porti?

—De debò... vols que parli clar?

—Si us plau.

—Crec que és una manera de cridar l'atenció. Portant-lo, dius que no ets com les altres i no vols ser-ho. T'he semblat prou sincera?

—Et felicito —va contestar la Halima.

—I tu, tens res a replicar? Cap crítica a la meua manera de vestir?

26

—No, no. M'agrada com vesteixes. Tens un estil coherent amb la teua personalitat i amb la teua cultura. Com jo tinc el meu. T'has preguntat mai per què les noies musulmanes fem servir el hijab?

—Potser perquè us hi obliguen els pares...

—En el meu cas, no és així —va respondre la Halima—. Es tracta d'una tradició dels països islàmics, que simbolitza la modèstia. Qualsevol bon musulmà ha de ser modest, perquè sap que és petit comparat amb la grandesa de Déu. «Hijab» significa, en àrab, 'el vel que separa l'ésser humà de Déu'. Jo porto hijab perquè reconec que soc com un microbi diminut en un món enorme i davant un Déu totpoderós.

—I això és tot?

—Sí. Què esperaves?

—No ho sé —vaig respondre, indecisa—. Suposo que, quan es desconeix una cosa, una tendeix a imaginar coses rares.

—Ja ho veig —va replicar la Halima—. En resum: t'agradaria portar hijab?

—No! —vaig exclamar.

I les dues vam riure a cor què vols. A estones, la conversa havia sigut tensa, però havíem reeixit dur-la a bon port i em sentia satisfeta. La Halima i jo havíem estat sinceres i, per tant, estàvem preparades, no només per acceptar les diferències amb naturalitat, sinó també per gaudir de tot allò en què coincidíem. Com n'és, de fàcil, desmuntar prejudicis, si una s'ho proposa!

Vam arribar a casa i vam pujar plegades a l'ascensor fins al quart pis. Ja al replà, ens vam acomiadar.

—Fins demà.

—Fins demà, Paula.

A casa, però, m'esperava una desagradable sorpresa. L'Isaac em va rebre amb un somriure sarcàstic i em va etzibar:

—Era al balcó. T'he vist amb la nostra veïna mora.

—Sí. I què?

—Des de quan tractes amb moros, germaneta?

—Ves al carall, germanet!

Vaig entrar a l'habitació i m'hi vaig tancar amb un cop de porta. Vaig deixar la motxilla en una cadira i em vaig estirar al llit. Vaig mirar de relaxar-me, però el cor em batejava a tota velocitat.

28

L'imbècil de mon germà! Vaig entendre que, si volia mantenir l'amistat amb la Halima, em caldria suportar impertinències de familiars, d'amics, de veïns i de companys de classe.

Crec que en aquell instant vaig formular clarament el meu propòsit: trencar el mur d'incomprensió que s'havia aixecat al voltant de la Halima i la família Belauí. Sí: havia d'aconseguir que els Prats i els Belauí, veïns d'escala, es tractessin els uns als altres amb absoluta normalitat i perfecta cordialitat.

L'objectiu ja estava clar. El que encara no sospitava era que, per assolir-lo, em caldria viatjar molt lluny, en el temps i en l'espai.